

מתוך: "ההפגנה"
תערוכתו של הרולד רובין
גלריה קצמן ת"א

משפט אבו-חצירה – דוגמה למשבר ערכי

אני רואה את משפט אבו-חצירה כדוגמה למשבר הערכי-תרבותי-פוליטי הכללי בישראל, ולא רק כביטוי של מאבק בין עדות; למרות שכמוכן המצוקה או הקונפליקט הבין-עדתי מצא לו ביטוי בדוגמה זאת בצורה קיצונית. כוונתי שניהול הקרן או השימוש בכספים בשיטה שמדובר בה היום כשיטתו של הר"ר בורג (או משרד הפנים), יכול היה לפעול גם אדם בן עדה אחרת. אולם היות ובמקרה שלנו פגע העניין באיש עדות המזרח, נוסף ביטוי דרמטי לתקרית, משום שהיא עוררה שוב את תחושת החידלון וחוסר-האונים של בני עדות המזרח, נוכח הרגשתם שהשלטון בכלל ומערכת המשפט בתוכו מתעלמים מהווייתם המיוחדת ומתנכלים להם.

כמוכן שביטויי האלימות עליהם מדובר הם גילויים של יחידים השייכים לשוליים החברתיים של עדות המזרח, שלא מצאו דרך סובלימטיבית ע"מ לבטא את עצמם. אם-כי גם בהתייחסות לתגובות קיצוניות כמו אלה, יש לזכור שהבעייה העדתית קיימת בארץ כבר למעלה מ-30 שנה – ניכור, פער ושוני בין שתי תפיסות עולם יהודיות-ישראליות, ובמשך 30 שנה לא היו לבני-עדות המזרח כלים לא פוליטיים ולא תרבותיים ע"מ להעביר את ייחודם ואת תחושת מצוקתם לתודעה הציבורית הכלל-ישראלית, על-כן ביטאו את עצמם בדרכים רגשיות קיצוניות, לעתים עד-כדי שימוש באלימות.

מפלגת תמ"י היא נסיון לבטא מצוקה זו ולחפש לה דרכי פיתרון. זו תעלת ניקוז דמוקרטית אליה נאספו צעירים אינטלקטואליים – דתיים ולא דתיים, רובם מעדות המזרח, מתוך רצון להתייחס לייחודיות בני המזרח ולפרובלמטיקה שלהם בצורה בוגרת ותוך תביעה של מקומם הראוי – מבחינה כמותית ומהותית – בתוך ההווייה הישראלית.

אולם היות וגם תמ"י כמפלגה וגם עדות המזרח כציבור, אינם מהווים מקשה אחת, נוצרה במשפט אבו-חצירה, הזדמנות לליבוני יצרים (שיש הטוענים שלובו ע"י אלמנטים פרופוקטיביים). אם-כי חשוב לציין שתחושת המחנק, ההרגשה של מימסד מדכא שאינו מבין ואף אינו מנסה להבין, היא כה חריפה, עד שהיא עלולה להביא בצדק אף לתגובה אמוציונאלית מסוג זה.

באופן כללי נקלע ציבור עדות-המזרח בין גישות חברתיות ניגודיות – מצד אחד, הגישה המסורתית המזרח-אירופאית (המיוצגת ע"י דר' בורג), אשר טיפחה במדינת-ישראל את ה"סעדיזם" ואת ה"פיתקולוגיה" שבוססו על שיקול דעת אישי ולעתים תחושתית, ולא על התייחסות אוניברסאלית אחידה. גישה זו שהיתה אולי נאורה בגולת אירופה, אבדה מנאורותה כאשר קיבלה תוקף וכוח מפלגתי, והפכה להיות אוליגרכית. כלומר מנהיג המפלגה נתן למי שראו בעיניו לקבל.

הגישה ההפוכה, אף היא קיצונית ובלתי-תורמת לאינטגרציה ערכית; הנה זו הרואה בחוק ובמנגנון הבירוקראטי לצידו, את הערך היחיד במדינה. הטעות העקרונית כאן נובעת מהלכאורה הומניות אוניברסלית עליה מתבססת הגישה. בעצם מדובר בהומניזם טכני ולעתים קרובות אף מזויף. הומניזם התומך בנגינת ואגור, הנטול כל זהות יהודית וישראלית והעומד בסתירה לצרכים הטבעיים של השתדלותו כאן. בני עדות המזרח נמחצים בין שתי גישות אלה, וכעת, הם נזקקים לכוחות רבים כדי להודות עדתנו על ברכי ערכים סותרים אלה, וכעת, הם נזקקים לכוחות רבים כדי להודות בערכים הספציפיים שלהם, הכוללים מצד אחד רצון לחוק וסדר, ליחס כבוד שבין אדם לרעהו, לשוויון בחברה וכו'; ומצד שני, מדגישים את הייחודיות והיהודיות. המזיגה בין שני קצוות אלה עדיין לא קיימת, בעיקר משום שאין עדיין לאנשי עדות המזרח מידת אומץ מספיקה כדי לקרוא ברמה את זהותם הנבדלת, ומאידך-אינם יכולים עוד להתרומם ולפרוץ אל מעבר לסוגר הערכי-כלכלי בו הם נתונים, כדי לראות את היריעה הכוללת.

לי עכ"פ ברור שלא ייתכן לחיות בישראל על תשתית של הומניזם שאינו מכיל תכנים יהודיים קונקרטיים, ומצד שני – בלתי-אפשרי להתקיים במדינה הפועלת, אפילו באופן חלקי על בסיס של פוליטיקה דתית. יש להפריד הפרדה מוחלטת בין דת לבין התנהגות פוליטית, אשר הבלבול ביניהן מאפיין את המבוכה החברתית בה אנו חיים.

ארז ביטון

בין שאר-רוח לגסות רוח לשירה של יונה וולך "תפילין" בגל' 32-33

לאחרונה, דובר לא מעט על עקרון חופש הביטוי. החשש מצנזורה כלשהי, העלולה לשים לו סייג, עורר מתח וכעס מוצדקים בלב רבים וטובים. אלא שגם בשעת הריתחה הגדולה של "מלחמת חרות ההבעה", ברור היה שגבולה של זו, נטוע באופן בלתי משתמע, כמטחווה קשת מן הפגיעה בכבוד האנושי. כלומר, כאשר השיקול הוא כבוד האדם מול מיצוי העקרון, בטל האחרון מפני הראשון. כך בחיי היום-יום, כאשר אמורים דרך-משל לשמור על איפול שמי בפרשיות שונות; ועל אחת כמה וכמה, כשמדובר בביטוי אמנותי, שעיקרו הנאה והתנאות אסתטית. רוצה לומר, שאם "מוצר" אמנותי כלשהו, ויהי ערכו היחסי אשר יהי, עשוי לזעזע (עד כמה שניתן לצפות זאת מראש) את עולמם הנפשי של רבים הנמנים על קבוצת ההתייחסות אליה הוא מכוון; יש טעם לגנוז, למרות וכנגד על עקרונות החופש הקיימים ומוצדקים לעצמם. זו, אגב, היתה נקודת המוצא של מתנגדי השמעת ואגור בפילהרמונית, וזו היתה הרגשתו למקרא שירה של יונה וולך. אינני דתית, התפילין אינם מהווים עבורי כל פטיש משום סוג. הם בשבילי תמונתו של מאוריציו גוטליב, וחלק מ"יודיוו" של "ברוך ממגנצה" ורגעי ההתרגשות בחגיגות ברה-מצווה של בני שלי.

ואינני מבינה בשירה. ייתכן על-כן, מבחינתי שזו שמדובר בה היא הגדולה שכולן. ואני בעד חופש הביטוי – בכל לב, גם זה הנוגע להדפסת שירה הלייריים של "משוררת-אויבת" כמו פדואה טוקאן. אלא שראשית לכל, אני בעד ייחס של כבוד לרגישותו של האדם הקורא, "אף" אם אדם זה הוא יהודי, אשר חלק מעולמו הפנימי הלא-דתי יונק עצמו מתכני התנ"ך, התפילה, התפילין, ועוד יסודות "נלוזים" כיוצ"ב. ומשום כך נראה לי חשוב, שעתון ספרותי יוקרתי כ"עתון 77", המופקד לפחות מבחינת בחירתם של חומריו על מתן המיטב הקיים; ראוי לו שייזהר יותר מכל כלי תקשורת אחר בפירושו המדויק של העקרון האמור; שמא יחליק על הגבול הדק המבחין לעתים בין שאר-רוח לגסות-רוח.

מלכה כהן, כ"ס

הערת המערכת:

אנו מבינים את תגובתה של הגב' מלכה כהן מכ"ס, כפי שאנו מבינים ללבם של קוראים אחרים שכתבו לנו בנושא זה, והביעו התמרמרותם גם בדרכים אחרות, כמו איומי טלפון למשל... יחד עם-זאת, אנו שלמים עם החלטתנו להדפיס את שירה של יונה וולך, וזאת, מתוך דבקותנו בעקרונות-הפרסום המנחים את "עתון 77" מיום היווסדו.

היינו ערים לסכנת-היפגעות של קוראים מסויימים, אך תקרים-פסיולת יצירה בשל תכנה – נראה לנו מסוכן יותר.

לא פעם הצהרנו ש"עתון 77" הוא כמה פתוחה וחופשית, כל יצירה, הרואה אור מעל דפיו, נבחנת רק מנקודת ראות אמנותית; להוציא יצירות שיש בהן קריאה מפורשת לרצח-עם, לבגידה לאומית, או השמצת-זדון נגד קבוצת אנשים כלשהי.

צר לנו על שחלק מהקוראים נפגעו, אולם זה התשלום שיש לשלם לעתים, עבור חופש היצירה, אשר מחיר הגבלתו גבוה לאין-שיעור